

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ за годину
ф. 6, за по године ф. 3,
за четврт године ф. 1 и
50 новчића.
За АУСТРО-УГАРСКУ
за годину ф. 6, за по год.
ф. 3, за четврт године ф.
1 и 50 новчића.
За СРБИЈУ за годину
ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата плаће се у
плаћеним писмима непо-
средно администрацији «Гл.
Црногорца» на Цетиње, а
може се и картом упут-
ницом на пошту у Котор.
Донеси пишу се уредниш-
тву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

ТЕЛЕГРАМИ.

Из књажевског главног стана.
(Службено).

14. Јунија: Јуче праћена непре-
станијем бојем од Црногораца стигла
турска војска под Спуж. На простору
од четири сата од Планинице до
Спужа држала црногорска војска у
непрестанијем најжешћем бојевима
ову силу турску пунијех девет дана.
Турска војска изгубила је на овоме
пролазу преко 6000 људи. —

14. Јунија: Јуче су се обје црно-
горске војске саставиле на Косовом
Дугу. После безпримјерног напора
у деветодневној борби војска црно-
горска ипак добро изгледа и најбоље
је расположења. Књаз је прегледао
ову војску, похвалио јунаштво њено
и изјавио да тек сад очекује од ње
безгранично жртвовање у предсто-
јећем одсуднијем биткама. Војска
је поздравила свога витешког Књаз
необичнијем одушевљењем.

14. Јунија: Од Планинице до
Спужа нема на црногорском
земљишту више ни једног Тур-
чина. Фамилије црногорске које су биле
на путу проласка турске војске, по-
вратиле се све на своја огњишта.

14. Јунија: Синоћ стигне глас да
је руска војска прешла Дунав. У
војсци црногорској велико одушевље-
ње. Топови црногорски са Плана према
Спужу поздравили су тај догађај са
21 метком.

14. Јунија: Ноћас и јутрос у
тишини отишла је сва војска
турска у Подгорицу.

15. Јунија: Мехмед-Али-паша,
прије пруски генерал Блум, удари са
три стране на Морачу. Мало одјелење
црногорске војске које му стоји насуп-
рот подијели се на брзо у истијем
правцима, дочека силу турску, сузбије
је на цијелој линији и поћера до Ко-
лашина. Губитци су турски торостасни.

Бечки „Кореспонденц-биро“ јавља:

БЕЧ 14. Јунија: Булетин турски
потврђује, да су Курди опколили Баја-
зит. Денеша из Букарешта јавља, да
су Турци напустили тврђаве Тулчу
и Исаку и да узмичу према
Хирзови.

БРАЈЛА 11. Јунија: Руси
уђоше данас у Мачин. Прела-
зак преко Дунава траје непре-
стано. Одушевљење највеће!

ЦАРИГРАД 11. Јунија (из тур-
ског извора): Руси будући 9. о. м.
разбијени код Елбаза (?), узмичу ра-
спршени и од Турака прогоњени (?).
Будући разбијени код Вана, склонише
се у Бајазид, кога Турци опколише.
(Ово је нова ардаханска лаж Турака.
Пр. Ур.). Муктар-паша се налази у
Тајхођи код Делибабе (5 географ.
мила сјеверо-источно од Еразерума.
Пр. Ур.).

БЕЧ 14. Јунија: Руси за-
узеоше Хирзову, важну стра-
тегијску тачку. Јутрос зором
отворише најжешћу ватру све
руске и румунске батерије на
лијевом бријегу Дунава. Цар је
отишао у Ђурђево, а Горчаков
приспједе у Букарешт.

Цетиње, 14. Јунија.

Грозна бура, што се бијаше на-
вукла изнад главе наше миле отачбине,
утиша се густа; облачина, која се де-
сетак дана вијаше у наокруг љубезне
нем домовине, размаче се; страшни
гласови, којих убојне стријеле би-
јаху се окомили на ово узвишено
гнијездо соколова, замукоше; муње
што му густу тмину просијецаше, из-
чезоше; разведри се и — узвишена
у свијету црногорска позорница, ра-
свијетљена, приказује свијетском по-
сматрачу витеза Црногорца овјенчана
вијенцем славе и побједе; представља
нам црногорски пројект војску, уједи-
њену и предвођену незинијем обожа-
ванијем Господаром и врховнијем во-
ђом, ће усхићена обзире се на о-
бављено јуначко, дјело, ће види
златну домовину и свеје огњиште на-
ново чисто и слободно од азијатске
куге, која и овога пута хћеде да у-
ништи живот непредобитној и неса-
влађивој Црној Гори, овоме живоме
и једином свједоку старе славе и
слободе балканских народа.

Вјековити душманин опет поражен
и разгнат на све стране, на сјеверу,
на западу и на југу; Црна Гора чи-
ста од живе душманске ноге, којом
хћеде да јој за врат стане; црногор-
ски соколовски кршеви и питоме по-
љане покривене хиљадама и хиљадама
љешина душманина, који се дрзнуо да
ватром и мачем, ступи на свету цр-
ногорску земљу!

Благо теби поштена и неосквр-
њена Црна Гора!

Благо теби прослављена црногор-
ска војско!

Благо теби сретни Владаоче ове
јуначке земље и ове витешке војске!

*

Наш вјековити душманин, као да
бијаше заборавио на витештво црно-
горских соколова и на стољетне
ране, које му је Црна Гора задавала,
као да бијаше смегнуо с ума, да је
досад при сваком покушају о црно-
горске кршеве нос смрскао; тако
нагло и поуздано бијаше се на нашу
земљу са свијех страна оборно.

Сва душманска снага овога пута
састојала се, не толико у бројној
надмоћи колико у његовој трострукој
нападској основи; сва наша слабоћа
потјецала је, не из бројне недорасло-
сти, колико из конзеквентне поцјена-
ности наше убојне снаге.

Граховац, Крстац, Пивз, Колашин,
Васојевићи, Кучи, Зета и Црмница
сва ова улазна мјеста у нашу гра-
ницу бијаху у исти час свађе у о-
громној надмоћи нападнута, а Дуга,
Васојевићи и Бјелопавлићи, врата од
наше земље бијаху нападнута са, нај-
мање узевши, 70,000 војске, којој сили
Црна Гора немогаше противставити
више од 20,000 људи, и после војевања
од три нећеље Црна Гора сјајно је
одбила све нападе, сву инвазију, данас
после деветдневних бојева стоји
чиста од иједног душманског војника!

То су донесла успјеси удивитељ-
ни, у ратној историји нечувени!

Наша јужна војска, вођена же-
нијалнијем и досад непобјеђенијем
војсковођом, Господином Божом
Петровићем, три пута једно за
другијем разби и најпослије одлучно
потуче много јачега, да кадак и 5—6

пута бројно надмоћнијега противника.
Бојеви јужне наше војске од 23. и
25. Маја те 8. Јунија сјаће као сун-
це у ратној историји.

Нашијех пет шест батаљона под
заповједи војводе Миљана и коман-
дира Пејовића у Колашину и
Васојевићима по два пута разбише
нападнувши Мехмед-Али-пашу са
15,000 а трећи пут одлучно га сло-
мивши у Морачи, одћераше га до
иза Колашина. Губитци овога поту-
рице-паше јавља се, да су саразмјер-
но већи него у икакву најновијем боју.

Најглавнија турска сила под
Сулејманом, моравски да није
са 8 батаљона под г. великијем вој-
водом Вукотићем могла бити за-
држана на Крстацу, и ако се је ту
радило само за длаку. Треба знати,
да је ових 7—8 батаљона било из
почетка сузбило сву силу Сулејманову,
и само јоште мало потпоре и побједа
би била одлучно на нашој страни.

Ко је држао, да се наша војска
може упустити у Дугу у одлучну
битку, тј неће да зна, да Сајиб
од Спужа ударише са 20— а Мехмед-
Али-паша од Васојевића 15,000 војске.

Да, не Сулејманове него
Сајибове и Мехмед-Али-нашине
операције провијантирале су
Никшић.

Што се наша војска проти Су-
лејману на његову упадају од Ник-
шића до Спужа није упуштала у од-
судну битку, природна је последица
турског напада са више страна и
тежње главног војсководства, да од-
туд проистекла расјепканошћ на-
шијех убојних сила и одтуд следе-
јућа недораслост душманину одстрани,
т. ј. да се сјединеће нашијех војска
постигне, што је најсјајније и пошло
за руком, без нашијех великих жер-
тава а с неизмјерном штетом против-
ника. У зетску равницу није Сулеј-
ман ни силазио, нити је на свом путу
велике штете учинио, јер се је верао
непрестано по брдима и планинама, и
јер је његова пролазна инвазија била
— савршено бјежање.

Сједињењем Турака произведена
је сједињење нашијех војска; Турци
су изгубили без сумње четвртину
својих сила, и одоше у Подгорицу
лијечити добивене грдне ране; наша
војска стоји сачувана и неозлеђена;
заврне ли Турци намећу и покуша-
ли да још једном крочи на нашу зем-
љу, биће одсудна битка, која и ако
ће Црну Гору стати више стотина
јунака, а она ће без сумње спремити
гроб турској сили.

Ето, то је постигнуто, досад и то
ће се даље, с бојом помоћи, постићи.
Мислимо да се више од нас неможе
и несмије тражити. —

Ратне вијести.

Од јужне војске. (Бој на Ждре-
банику 8. Јунија). Уторник, 7. Јунија
у саму зору диже се турска војска из
Спужа и раздијелив се на троје, упути се
једно одјелење испод Височице, Пантал-
јевим-Кршом пут Градине; друго крену
испод Коприве пут Мартинића а треће
спушти се на доње село Ђурасвића. Кад
речена одјелења заузеле дјеломце ове
положаје, оставише у њима резерве, а
главна турска сила, састојећа од низама
и Арбанаса крену пут главице Горевина.
Наше једно мало одјелење, намјештено на
Градини тукло се међуујем са низама,

који бијаше према томе положају пошао,
а хоћаше узмицањем Турке за собом на-
мамити, но ови несмједоше тијем правцем
него окрену лијевом страном уз Горевин,
кога сад сједињена турска сила без сва-
кога отпора заузе. Цео дан проведоше
Турци утврђујући се на тој главици.
Шанци бише подигнути у правцу од
цркве у Глизници до врх Горевина. Наша
војска, која међутим стајаше прикривена
у Мартинићима, чекаше само агодну при-
лику, те да на Турке удари и да их
разбије, но тога дана, који је био само
припрема за сјутрашње операције, недође
до никакве сукоба.

Други дан 8. Јунија скупиле се сав
турски аскер са Малисорица из Спужа,
Височице, Малаца и Кукошевине са једи-
њем табором, што рано у јутро преко Ве-
љег Брда дође из Подгорице, и упарише
се испод Кукошевине.

Пошто се ту скупиле сав низам и ба-
шибозук, којих бијаше више од 12,000
преко 600 коња, са тајном, чебаном и
шаторима, и у намјери, да се улогори на
Ждребанику, крену напријед са свом овом
силом испод Глизнице према Јеленку,
палећи и бијући се помало с нашијем пред-
њацима, што бијаху намјештени испод
Лаћа, села поврх Јеленка. Овђе дочека са
4 батаљона г. војвода Пламенац Турке у
прикривенијем положајима, удари нагло
на њих и после жестока боја од два сата
почеше Турци узмицати. Чим то опазе г.
вел. војвода Божо, који је са два бата-
љона стајао прикривен код Ждребаника,
удари јуришем на Турке, који у дивљем
бјегству окренувши плећа голом црногор-
ском јатагану једва се спасоше у Спуж.

Турски пораз одлучан. На бојишту
оставише 1160 мртвих. Заплићено не-
што више од 1000 острагуша, 200 товара
чебана, преко 200 коња и топовских ма-
зага и доста лијенијех сабаља. Наши људи
допријеше на јуришу већ и до самијех
топова, али спасоше се под домаћај Спуж-
ке артиљерије.

Додатак:

Од ускока из Подгорице добили смо
нека извјешта о боју на Расној Главици
од 4. ов. мјесеца, по којима су у том боју
највише изгинули Арбанаси, нарочито Хо-
ти и Кастрати. Из самијех ових нахија
погинуло је преко 300 а рањено 200. По-
гинула су им два чувена барјактара, један
хотски (син гласовитог Чул-Милуна) а
други кастратски.

Арбанаси, што су у овом боју учес-
твовали, били су из ових нахија: Коп-
лике, Шкрељи, Гржики, Реч-Елеох, Реол,
Постораба и Клименти.

Рањеника било је врло много, јер су
их цијела два дана из Спужа преко Ве-
љег Брда у Подгорицу проносили. Видли
смо, ће и саме мртве на којима у Под-
горицу проносе; и ускоци кажу, да их ту
закопавају пред латинском црквом, јер у
Спужу другог гробља нема, осим турског
и православнога.

— (Први турско-црногорски бојеви
у Арбанији) Под овим насловом саоп-
штава бечка „Полит. Коресп.“ један до-
пис из Скадра, коме је извор сигурно
службени, и који турске поразе око Спужа
прве означаје него што смо ми и сами
знали. Ради тог и саопштавамо га:

Као што је већ брзојављено, предузе
Али-Сајиб-паша, заповједник турског
корпуса у Арбанији 10. Јунија нападој
на Црногорце, који стајаху под заповједи
Божа Петровића.

Али-Сајиб располагао је само са јед-
ним оперативним правцем, као што је имао
и само једну оперативну основу. Исту са-
чињавају тврђаве Подгорица и Спуж
са многим кулама и тврђавицама, које су
подигнуте на десном бријегу Зете и са
западне стране Вељег- и Малог-Брда. На-
рочито могаше Спуж, кога права тврђа-
ва лежи на лијевом а утврђена варош на
десном бријегу Зете, послужити етим ви-
ше за изходште нападача, што ближе, у
свези са Спужом стојеће куле: Дервиш-
паша и Абди-паша, владају потпуно са
свом Црној Гори принадлежећом Марти-
нићком равницом. Осим тога могаше се
Али-Сајиб ослонити на куле Авни и
Алах-Венир, што леже на десном бријегу
Зете. И збиља крену Али-Сајиб са 28

батаљона из Спужа проти Црногорцима, користећи се са свијем предностима, што му је речени положаји само наклонити могу.

Последњи дочекаше непријатеља у јавно скривенијем положају. Нешто ослонише се они на брдски вијенац, штога сачињавају Стијена и Круце, дочим с друге стране бијашу се ушавчили на висинама, протежући се до села Глизице. Најпосле бијаше Војско Петровић дао добро утврдити и посјести главце испод Мартинића, Височицу и Кукошевицу, лежеће између Спужког друма и Зете. Ни позиција од Маљата небијаше заборављена. К томе треба знати, да су Црногорци заузели сав округ Куча-Дрекаловића, одклен Подгорици непрестано грозје.

Проти ове, врло добро стојећем противнику, преузе Али-Сајиб, како речено, 22. Маја нападај (офензиву). Преходничка гарда, састојећа од 4 батаљона са 8 топова обједје још нешто дана важне висине Расина Главца и Вукова Гомила, без боја. 23. одасла Али Сајиб 10 батаљона са 4 табора Арбанаса проти Новом Селу, које бијаше са 6 топова бивено. Петровић отвори жестоку ватру са противне стране, што бијаше дјелствително подупрто снажнијем излетом 4 батаљона под Пламенцем. Неродовића војска поче посље 5—сатнога боја прва узмицати, коме примјеру следилаше и редовита, у пркос највећим напорима које чинише Али-Сајиб са својим штопом, небели попуштајући одјелена зауставио. Коначно мораде се зановиједити узмицање до куле «Срдар-Екрем» јда се ту преустроје батаљони.

Но Али-Сајиб недаде се никако, да је потучен, и нареди за следећи дан 24. Јунија нови нападај. Пође му за руком, јер бијаше са свом својом силом кренуо, да нешто дана сузи Црногорце и заузе висине Височицу, Маљат и Кукошевицу. Пошто буде постигнут овај знатни успјех продре Али-Сајиб до у Мартиниће и добрим маневровањем истисну Црногорце из овије положаја. Чинише се, као да, Али-Сајиб саде има у рукама кључ од непријатељских положаја.

Но турска ратна срећа непотраја дуго. 24. Јунија рано предузе Бојко Петровић са свом својом силом, око 16 батаљона (то је неправда! Пр. Ур. «Гл. Црн.») заједнички нападај на турске положаје Маљат и Кукошевицу, ће се отвори најкрвавији бој, какав у овијем мјестима нигда небијаше. Турци охрабрани, примјером официра још се држаху, дочим Црногорци крај гомила од мртвијех, које покриваху земљу, с мјеста неуступаху. С обадвије стране било се је са великом раздражености. Посље жестоке вишесатне ватре пушти Петровић Црногорце, да на турске положаје голим мечем јуришају. Ови почеше попуштати, — и пobjеда Црногораба већ је одлучена. Турци бјежаху у највећем нeredу до Спужа, прогоњени од непријатеља само дјеломице.

Нападај Али-Сајибов остаде за сад без успјеха. Губитци Турака бијашу неразмјерно велики: Казују за 500 мртвих и 1.400 рањених.

Са руско-турског бојишта стижу нам вијести повољнија једна од друге. Оклијеване руске војске на Дунаву прекинуто је у суботу, 11. овога, преласком лијевога рускога крила преко Дунава између Брајиле и Мачина. Запријеке, које су руску војску близо 2 мјесеца на лијевој обали Дунава задржавале, биле су такве природе, да се на прелазак није могло мислити прво, него се исте уклоне и с пута одстрани све, што би могло успјехе рускога оружја отешчати или онемогућити. Отешчавале су му пак сигурности изгледе велике теренске и риједке-елементарне непогоде, које су пријечиле брзо достављање ратног материјала и живекара толи огромну војску. Но много веће од овијех запријека, које су могле и најбоље резултате рускога оружја у питање ставити, била је сумњива и јоште нерасчишћена политика ситуација. Прво дакле него руска дипломатија необави свога посла и неутр и нерасчисти пут руској војсци у Цариград, није ни руско војсковођство могло да се са сигурности и најбољим изгледима даде на своју акцију, и ако је оно са своје стране било спремно за прелазак Дунава већ пред 6 неђела, кад би то само била захтијевала неотклонива и неопходна нужда, све и ако су тадај недостатци и тегобе много веће биле.

Но будући саде пут у сваком погледу у војеном и политичком, потпуно спреман и уравнани, могло се по дунавском преласку руске војске код Брајиле — Ма-

чине, с правом рећи да је «одушевљење велико».

И ако су Турци кроз пуна два мјесеца покушавали да са својим мониторима, од којих Руси двојицу у ваздух дигли, и батеријама спријече руској војсци прелазак на томе мјесту, то неуспјехе ни мало, него при првом покусу Руса за прелазак оставише Турци тврђаву Мачин и узмакоше у нутарност Добруче, којом су Руси по данашњем телеграму, који јавља о заузеће Хирзове руском војском, потпуно завладали. Осим Мачина заузеше Руси још првога дана преласка тврђаве Тулчу и Исакчу, за њима сједовало је заузеће Бабадага и Хирзове, која је кључ Дабручи, тако да руска војска до тврђавице Расове на западном крају Добруче, нема више никакве запријеке. И тако господују данас Руси цијелијем земљиштем, лежећијем међу доњим Дунавом и Црним Морем, названијем Добруча, које просторност изнаша око 200 четворнијех миља (опширни опис саопштили смо у броју 22 овога листа).

Зашто су Руси најпрво заузели овај крај погодиће свако, ко погледа на земљовид и види, како је доњи Дунав својим завојем према сјеверу руски оперативни базис на лијевој крили превио и на сјевер одбио. Да се дакле обезбиједи лијево крило руске војске, била је прва нужда да се оперативна основа изравна помакнутим лијевога крила до фронтоне линије Црнанава — Кисгенце, то јест на западну границу Добруче. Заузели и утврди се лијево крило ове линије, онда је вријеме преласку и осталијех корова намјештених од Калараша горе до Калафата. Зато можемо за који дан очекивати глас о преласку и тијех корова. Нас интересује највише овај кор, који би имао пријети код Видина и који за досетак дана може стићи у Стару Србију и нама за кратко вријеме од туд пружити руку.

Са Азијског бојишта пето стижу нам за Русе непрестано повољни гласови. 4 овога потукла је код Садикана руска војска под командом генерала Тергукасова 12.000 Турака под заповједи Ферик-Мехмед-паше, који у истом боју погубио. Вриједно је спомена, како ту за мало напада рускијех шака познати генерал Кембел, енглески војени пуномоћник и туркофил, који у свом лањском извјештају из Абдул-Керимова главног стана називље руску војску непрестано «душманском». «За длаку је утекао Козацма, по сва прилика да томе ни кашње неће избјећи».

Турци глас, да су Курди опколили Бајазид, јест друга «ардаханска измишљотина», коју Порта сама као такову проглашује. Ако је збиља војска Курда, код Бајазита, онда је ваљда пошла да се Русија преда, као што су већ учинила многа племена Курда.

Устанак у Апхазии скоро је сасвим угушен. Потурице зато незнаду од једна, што ће, те да се Русији иколико освете ради пропаганде покуса побуне, износе, да је руска војска гушећи устанак чинила постојеће сличне Батачима. Нарави да се овој здвојној халуцинацији полумјесечњак свако смије.

Преглед новина.

«Политише Кореспонденц» од 6. о. м. има из Петрограда овај значајни допис:

Пошто је усмена изјава грофа Шувалова потпуно успокојила енглески кабинет, и пошто је о томе стигао извјештај у Пломбште, бијаше гроф Шувалов по жељи лондонског кабинета опшитоношен, да може предати и писмену изјаву о томе, да Русија неће дирати енглескијех интереса у погледу Суецког Канала, Египта и Перзијског заљева. Дотични спис једва да ће се овђе обнародовати, но енглеској је слободно, да га преда јавности.

О овој изјави грофа Шувалова предана су слична изјаснења и рускијем посланицима код јевропскијех дворова, те су иста веће сходно и употребљена.

Извјештаји, који међутим стижу о том од појединијех посланика, констатују сви повољни утисак, који је поменута изјава произвела не само код енглеске владе него и код осталијех јевропскијех дворова»....

— О истој ствари јавља овом листу из Петрограда, 8. Јунија, други дописник: Још непрестано по држава се у спољашњој штампи мнијење, да је недавно предана у Лондону руска нота, а њезин препис да је саопштен кабинетима осталијех велеласти.

Допуњујући првашња своја саопштења, у стању смо, да реченијем јављањима дадемо и коментар.

Пошто, као што већ једном на овом мјесту споменуемо, посље одаслања енглеске одговорене ноте небијаше никаква изравнога писменог саобраћаја између петроградског и св. ђемског кабинета, гроф Дерби у једном писму на грофа Шувалова при његову поласку у Петроград определили познате «тачке енглескијех интереса», без да се је изравно обраћао на петроградски кабинет.

Кнез Горчаков није дакле имао ни повода, какву ноту издавати или писмено одговарати изравнијем писмом на једно изравно питање грофа Дербија. С друге стране била је влада цара Александра далеко од те помисли, да пренесе дјелство рускога оружја на земљиште, које бијаше споменуто у писму грофа Дербија на грофа Шувалова.

Петроградски кабинет изабра за споразумак са енглескијем кабинетом исти онај пут, којим бијаше према њему лондонски ударно.

Кнез Горчаков изјави у једном писму на грофа Шувалова (а не, као што бијаше злонајерно разглашено) на грофа Дербија, да ће Русија поштовати интересе енглеске, који јој леже на морском источни-индијском путу у Сујецком-Каналу, у Египту и у Перзијском заљеву.

У исто вријеме овласти Горчаков грофа Шувалова, да предтојећу изјаву предаде Дербију усмено, и наложи рускијем посланицима код дворова осталијех велеласти, да предаду сличне усмене изјаве.

Препис Рускога за енглеску одређенога списа, није — као што је опће погрешно тврђено — саопшен другијем дворовима. Ово је промијењено са усменијем изјавама реченијех посланика.

На жељу грофа Дербија предаде гроф Шувалов, пошто је у Пломбшту питао, писмено опеговање предходивше усмене изјаве; и то није било ништа друго до препис горе реченога писма кнеза Горчакова, управљеног грофу Шувалову а од овога енглеском државном секретару, грофу Дербију.

Што је посље јављано, да је гроф Дерби на ово одговорио изновичијем питањем, то је сасвим неистинито. Петроградски кабинет није у том погледу примио никаква саопштења.

АКСАКОВ — ДРУ РИГЕРУ.

Аксаков, пресједник московског славенског одбора, одговорио је на адресу д-ра Ригера, коју је у име чешкијех саборскијех заступника и чешког народа 3. Маја о. г. послао преко Аксакова румунскоме народу. Тај одговор Аксаковљево гласи:

«Одговарајући на братинску посланицу, која је у име чешкијех саборскијех заступника и цијелог чешког народа на нас управљена, велимо и ми, да је већ једанпут нестало ноћи по укупу Славенство, и да је гранула зора, која славенскијем народима навјешћује будућност; осјећа се већ свјежи дах новог, бољег историјског живота. Није ово први пут како се вију руске заставе на Дунаву за ослобођење угњетеног Хришћанства, па ако те заставе донесу икоме спаса и слободе, то ће је донијети само онијем ограницима славенске породице, што већ пет столјећа чаме под мрекијем турским јармом. Али не мичу се само балкански Славени, него се мичу и Славени из другијех земаља, одушевљени надом као да је и на њих дошао историјски ред, као да су сви на одговорност позвани, као да им ваља стати пред судиште историје, пред суд божији. Је су ли и они спремни?..... То је питање!.....

Што се тиче старања о «првенству у историји» и о свјетској власти, коју цивилизација даје аријском племену, као што ви наговјешћујете у вашој посланици, то — по нашем мишљењу — не треба сада да узнемирује ни Русију ни остали славенски свијет. Нека прва улога допадне истини, а право нека држи скиптар свјетске власти. Наша улога нека буде прије свега ово: да живимо и постојимо као Славени сами собом и у себи, а то до данас нијесмо савјесно чинили, т. ј. морамо и у повјесници дјелати као Славени, и туђе ријечи културе и цивилизације замијенити значајнијем славенскијем изразима; ми морамо општој човјечанској образованости, праву и општој истини служити сопственом истином, својствима и особинама славенског народног духа. О томе се морамо бринути, ако хоћемо да се покажемо достојни нашег задатка, и ми се с тога морамо сјетити и наслједства, што је дошло овамо к нама из наше отаџбине.

«Није лијепо ни добро тражити истине у Њемаца, јер... јер вели прича, код нас има истина своје особите законе».

Дубина повјеснице не да се испитати. Судбина славенскијех народа тако је различита од судбине другијех народа, који се појављују на позорници свијетске повјеснице, да нема ни једног јединог славенског племена, које у свом историјском развитку неби било потчињено под туђу хегемонију. А то није само било у опште, него и са појединијем члановима породице славенске, не само са читавијем народима, него и са појединијем друштвенијем слојевима. Сви су они тражили истину на страни и заборавили су на сопствену истину по својем рођењујем законима. Сви су били у опасности, да ће сасвијем изгубити своју рођену независност и народност у вишем «духовном» смислу те ријечи, и многи су — изгубили обоје.

Нећу овђе да наводим разлоге тијем чињеницама. Разлози се ти могу без помуке наћи и оправдати. Али та са свијем противна појава у животу славенскијех народа изненађује и плаши остали свијет. Пред очима цијелог свијета обнавља се и ускршава већ од почетка овог столјећа народни дух укупног славенског свијета и то не усљед спољашњијех политичкијех догађаја, него на против у пркос тијем догађајима сопственом свјешћу. Скоро сва славенска племена раде из свијех сила на томе, да сазнаду срества и путове, којима би могли своју народност опет подићи, своја права успоставити и добити првенство у свима гранама свога народног живота.

То је донета велико дјело, што га је као сам промисао без сумње намјенио славенскоме народу. Сваки славенски народ мора да прође тај тешки процес самоускршавања и тек онда може сваки за се и у заједници с другијима гледати у бољу будућност.

Тај процес чини се многим чудноват и можда неприродан. Особито се о њему тако суди са западно-јевропскога гледишта. Сретнија западно-јевропска племена без сумње нијесу познавала то унутрашње питање сопственог народног духа, они су живили и дјелали у повјесници, а нијесу ни налазили потребнијем да се старају и размисљају о својој народности. Али то посматрање само привидно стоји. С духом народнога организма као и са компликованом душом човјеком веома је тешко довести у склад захтјеве и правила строго логичног формалног развитка тешко је шта више истражити и сам тежај психичног процеса.

По каткад мислимо: Ето — тамо се пламен народног живота већ сасвијем угасио, али гле, знаност, покренута љубављу потражи угашено угљење, распи пепо, прикупи варнице и учини то, да ове букну опет у пламен..... Таково одлично јунаштво мора се особито у заслугу уписати чешкијем ученијем људима, који су у новије вријеме, одушевљени ентузијазмом с необичном стрпљивошћу скинули са своје отаџбине туђинску вулканску гору, па су продри у дубину, ће је извор народног живота, истина ако запустен и занемарен, али тек ипак још текао и жу-борио.

У том особитом закону развијања, коме су по судбини потчињени сви дјелови славенског свијета, или бар оне гране, које посе у себи кличу живота, у томе закону видимо ми јамство за виши позив Славена у свјетској повјесници, јер тиме, што се народном духовном егзистенцијом утврђује самосвијест, она мора да се одрече своје једностраности и тјесногрудости и да се користи искуством другијех народа.

Славенски је народ јако даровит, али му је према томе промисао и дужност одредити. Које је много дано, од тога се много и ниште.

Народност и право на народну независност једнога народа није основана на физиолошким знацима, па ни на језику народа.

Шта вриједи одржање физиолошких особина, кад није одржана особина духа кад је цио народ духовно пао? Можели се онда говорити о народности, кад она нема свога унутрашњег садржаја?

Промисао неискушава у хиљадугодишњем процесу поједине дјелове Славенства за то, да при успостављању своје народне егзистенције учине свој језик сличним оруђем туђем духу, да својим славенскијем језиком служе неславенскијем тежњама, и да најпослије своју славенску савјест потчине духовној сили, која је из одавна непријатељска Славенству

То је узрок, за што смо још с почетка рекли, да ће историјски дан, који сване, позвати на одговор све чланове велике славенске породице. То неће бити само дан ускреса, нег уједно и дан суда.

(Свршиће се).